

בס"ד, ט"ז ניסן התשפ"ו

מנחות פ"ב – התפסת מעות מעשר שני, ומימון קרבנות חובה מכסף פרטי

שאלות:

1. האם ניתן להקדיש מעות מעשר שני לשלמים? מה זה אומר?

הקדשת מעות מעשר שני לשלמים

הגמרא דנה במקרה שבו אדם "מתפיס" הכוונה מייחד מעות של מעשר שני לצורך קניית שלמים בלבד. למרות שבאופן עקרוני מותר לקנות שלמים בכסף של מעשר שני, החידוש כאן הוא שאם פעולת ההתפסה מצליחה – האדם לא יכול להשתמש בכסף הזה לשום דבר אחר שמותר בדרך כלל במעשר שני אלא לקניית שלמים בלבד.

○ **רבי אמי אומר** שקדושת השלמים לא חלה על המעות. כי קדושת השלמים לא מספיק חזקה כדי לחול על מעות שכבר יש עליהן קדושת מעשר שני. לכן, האדם עדיין יכול להשתמש בכסף לקניית כל דבר אחר שמותר במעשר.

○ הגמרא **מקשה** על **רבי אמי** ממשנה שאומרת שאדם שעשה הפוך ובמקום לקנות בהמה לשלמים, וחיה לבשר תאוה (אכילת חולין) הוא קנה בכסף מעשר שני חיה לשלמים (שלא ראויה לקרבן) או בהמה לבשר תאוה – הדין של המשנה הוא שהעור לא יוצא לחולין (וצריך לקנות ממנו שלמים, למרות שבחיה לבשר תאוה הוא כן יוצא לחולין). לכאורה זה מראה שקדושת השלמים כן חלה על המעשר.

רב מתרץ שהכוונה היא שאין עליו דין 'ציאה לחולין' כמו כשהוא יוצא בצורה תקינה, כי לא חלה קדושת שלמים בכלל.

○ הגמרא מביאה מחלוקת בנושא הזה, **שרבי יוחנן** סובר שאפשר להתפיס מעות מעשר שני לשלמים, ו**רבי אלעזר** סובר שלא. והגמרא מסבירה:

▪ שלפי **רבי יהודה** (שסובר שמעשר שני הוא "ממון הדיוט" – רכוש של הבעלים): כולם מסכימים שקדושת השלמים חלה על המעות, כי היא חלה על רכוש פרטי.

▪ לפי **רבי מאיר** (שסובר שמעשר שני הוא "ממון גבוה"): **רבי אלעזר אומר** שלא חלה קדושת שלמים. **רבי יוחנן** אומר שכן חלה; כיוון שמעשר שני ממילא מיועד להיקרב כשלמים (כשקונים בו בהמה בירושלים), ההתפסה של האדם תופסת והוא לא יכול לשנות את ייעוד הכסף לדבר אחר.

○ הגמרא **מקשה** על **רבי אלעזר** מבריייתא שאומרת שמי שהתפיס מעות מעשר שני לשלמים, והוא פודה אותם, הוא מוסיף פעמיים חומש: אחד בגלל פדיון הקדש (שלמים) וחומש שני בגלל פדיון מעשר שני. הגמרא **מתרצת** שהבריייתא הזו היא לפי שיטת **רבי יהודה**, שמעשר הוא ממון הדיוט ולכן קדושת השלמים חלה עליו.

2. אייל נדר להביא את נסכי הקרבן שלו מכספי מעשר, זה תופס?

חיוב הבאת קרבנות חובה מן החולין (משנה)

המשנה הקודמת אמרה שמי שנודר קרבן תודה צריך להביא את הקרבן מהכסף הפרטי שלו. המשנה עכשיו לומדת את המקור לדין הזה מהפסוק: "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַד' אֶלְהֶיךָ צֹאן וּבָקָר".

○ המשנה שואלת, הרי ידוע שקרבן פסח לא בא אלא מהכבשים ומהעזים (צאן), אז למה כתוב בפסוק גם "בקר"? התשובה היא שהמילים האלה באו כדי להקיש את כל הקרבנות שבאים מהצאן ומהבקר לקרבן הפסח. כמו שפסח הוא "דבר שבחובה" והוא לא בא אלא מן החולין (הגמרא תברר את הדין הזה), ככה כל קרבן שהוא חובה (כמו תודה או שלמים שהאדם נדר להביא והפך אותם לחובה עליו) חייב לבוא רק מן החולין.

○ המשנה גם אומרת שנסכים (יין, סולת ושמן המלווים את הקרבן) חייבים תמיד לבוא מן החולין. רש"י מכתב יד מסביר שלמרות שהתורה התירה להביא שלמים מכסף מעשר שני, זה רק בגלל שהשלמים נאכלים על ידי האדם. אבל הנסכים נשרפים לגמרי על המזבח ("כליל"), ולכן הם לא יכולים לבוא מכסף מעשר שני שנועד לאכילת בני אדם.

3. אבא קנה גדי לקרבן פסח בשני זוזים של מעשר שני, הוא יצא ידי חובה?

קרבן הפסח בא מן החולין

הגמרא שואלת על הנחת המשנה, מאיפה יודעים שקרבן הפסח לדורות חייב לבוא רק מן החולין (כסף פרטי) ולא ממעשר שני?

○ רבי אליעזר לומד את זה מ"היקש" בין "פסח מצרים" (הפסח הראשון שהקריבו ביציאת מצרים) לבין "פסח לדורות". כמו שבפסח מצרים הקרבן בא רק מן החולין (כי באותה עת עוד לא היה נוהג דין מעשר שני), ככה גם פסח לדורות חייב לבוא רק מן החולין.

○ רבי עקיבא מקשה איך אפשר ללמוד דין ש"אפשר" (פסח לדורות, שבו כבר יש מעשר שני וטכנית אפשר היה להביא ממנו) מדין של "אי אפשר" (פסח מצרים, שבו בכלל לא היה קיים מעשר שני ולא הייתה ברירה אלא להביא מן החולין)? רבי אליעזר עונה שלמרות שזה "אי אפשר", זו עדיין ראייה חזקה שאפשר ללמוד ממנה, כי מצאנו פסח כלשהו שבא מהחולין.

○ רבי עקיבא מקשה בדרך נוספת: פסח מצרים היה שונה; לא היה לו מזבח, ולא היתה זריקת דם או הקטרת אימורים על המזבח (הדם הושם על המשקוף והמזוזות). לכן, אולי אי אפשר ללמוד ממנו לפסח דורות שכן טעון מזבח ומתן דמים כשלמים, ולכן אולי ראוי שייקנה ממעשר שני כמו ששלמים נקנים? הגמרא מסבירה שרבי עקיבא לא מסכים שאפשר ללמוד אפשר משאי אפשר, והוא מקשה בדרך נוספת לשיטתו של רבי אליעזר שכן לומד.

○ רבי אליעזר מביא פסוק מפורש: "וְעִבְדְתָּ אֶת הָעֶבֶד הַזֶּה בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה". הפסוק הזה קושר בין כל הפסחים שיבואו בעתיד ("בחודש הזה") לעבודה המקורית של פסח מצרים ("הזאת"), ומלמד שכל הדינים שווים.

○ הגמרא מסבירה שפסח מדבר (הפסח שעשו בשנה השנייה במדבר) יכל לשמש כהוכחה לשיטת רבי אליעזר נגד הקושי של רבי עקיבא; בפסח מדבר כבר היה מזבח ומתן דמים, ובכל זאת הוא בא מן החולין (כי במדבר עדיין לא נהגו מעשרות).

אבל רב ששת מסביר שרבי אליעזר העדיף להביא את הפסוק המפורש כדי לענות על שאלת רבי עקיבא שלא לומדים אפשר משאי אפשר. כי יש היקש מפורש בפסוק. וההיקש

כמו גזירה שווה להבדיל מקל וחומר, אדם לא דן מעצמו, אלא זו הלכה למשה מסיני (רש"י) ולכן אין משיבים על ההיקש.

- חכמים שאלו בבית המדרש (תרביצא, שמרביצים בו תורה): האם אפשר ללמוד דבר בהיקש מדבר אחר שגם הוא נלמד בהיקש? (הרי למדנו את התורה מפסח דורות, שנלמד בעצמו מפסח מצרים). הגמרא עונה שכל הפסחים נחשבים כעניין אחד ("בכללא איתמר"), ולכן ההשוואה של שאר הקרבנות לפסח נחשבת כלימוד ישיר ולא כ"למד מן הלמד".

4. חנני רוצה לשחוט את קרבן העולה באבן צור, זה מותר?

השוואת הקרבנות מהפסוק "זאת התורה"

הגמרא שואלת: מאיפה רבי עקיבא שלא מקבל את הלימוד מפסח מצרים (בגלל הקושי של "אפשר משאי אפשר"), לומד שקרבן הפסח וכל קרבנות החובה חייבים לבוא רק מן החולין?

- הגמרא מתרצת שהוא סובר שזה נלמד מהפסוק:
"זאת התורה לעלה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים".
הפסוק הזה משווה ("היקש") בין כל סוגי הקרבנות המוזכרים בו, כדי ללמד דינים מאחד לשני, והגמרא בסוף הדף הזה ובדף הבא תביא את הלימוד מה לומדים מכל קרבן ובין השאר שלפי רבי עקיבא את הדין שפסח בא מן החולין: הגמרא מתחילה לבאר את הלימוד שרבי אליעזר למד מהפסוק הזה.
- הלימוד מהעולה (צורך בכלי): לומדים שכל הקרבנות טעונים "כלי שרת" (כלי קדוש) לצורך השחיטה.
 - הגמרא מסבירה שלא מדובר ב"מזרק" (כלי לקבלת הדם), כי הצורך במזרק כבר כתוב בפירוש בשלמי ציבור. הכוונה היא לצורך בסכין לשחיטה. לומדים את זה מעקדת יצחק (שיצחק נחשב בה כקרבן עולה), וכתוב: "וַיִּשְׁלַח אֲבָרְהָם אֶת־יְדֹ וַיִּקַּח אֶת־הַמֶּאֱכָלֶת לְשַׁחֵט אֶת־בְּנוֹ".
- לימוד מהמנחה (אכילת זכרי כהונה): לומדים שכל הקרבנות בפסוק צריכים להיאכל על ידי הכהנים (כמו חטאת, אשם ושלמי ציבור) שנאכלים רק על ידי כהנים זכרים ("זכרי כהונה"), כמו המנחה שכתוב בה "כֹּל־זֶכֶר בְּבְנֵי אֱהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה". והגמרא מבררת שהלימוד הזה נצרך רק לשלמי ציבור (השלמים של שתי הלחם) וגם רק לפי דעת תנא אחד.

והגמרא ממשיכה לדון בלימוד הזה בדף הבא.